

Vlastivědné listy

Boskovicka

Zvláštní číslo
květen 2005
ročník 13 (18)

Šedesáté výročí konce druhé světové války

Jiří Bušina

Události na jaře roku 1945 dávaly tušit, že se nenávratně blíží konec druhé světové války a porážka nacismu. Východní fronta se přiblížila k Brnu a na východní Moravě se bojovalo u Přerova a na Ostravsku.

V Boskovicích byla umístěna německá posádka s protiletadlovými děly a dalšími zbraněmi. Náš kraj byl prohlášen za druhé válečné pásmo válečného území. Do okolí Boskovic, zejména do lesů kolem valchovské a hrádkovské cesty, byla dovážena munice a ukládána kolem cesty. Do Pilského údolí navozili Němci sudy a nádrže s benzinem, které uložili pod stromy podél silnice. To vzbuzovalo obavy občanů bydlících na konci Boskovic v Sušilově a Bělské ulici. Měli strach, jak by dopadli, kdyby ruští nebo angličtí letci tato skladiště napadli.

Německé velení nařídilo stavět v ulicích města obranné záseky, kterými měly být silnice přehrazeny před příjezdem Rudé armády. Záseky byly zbudovány v ulici Komenského, Vodní, Riegrově, Růžové, Havlíčkově, Sušilově, Podhradí a Bílkově. Také na silnici do Lhoty Rapotiny v Mezihoří.

V únoru projížděli městem němečtí vystěhovalci z Bilska, jak měli na vozech napsáno. Vozy měli opatřeny samodílně narychlo zhotovenými střechami. Byly plně naloženy pytlí s obilím, senem a snad i šatstvem. Jak je napsáno v kronice města, koně měli pěkné, nebylo na nich vidět, že by trpěli bídou. Jely většinou ženy s dětmi, muži byli pouze starci. Byli to Němci z Rumunska. Místní Němci se svými rodinnými příslušníky z vybombardovaných měst zde přechodně ubytovanými dělali těmto vystěhovalcům průvodce a opatrovali jim noclehy, buď v panském dvoře, a když tam již místo nebylo, ukládali je i na náměstí. Dali jim najíst a pak je posílali Bílkovou ulicí na další cestu, pravděpodobně do Rakouska, jak kuse sdělovali.

V budově gymnázia byla zřízena polní nemocnice, která od března začala přijímat těžce raněné k převazům. Kdo z přivezených vojáků zemřel, byl pochován u nově zřizovaného hřbitova na Vítovském, u cesty do Doubrav.

Vojenské velitelství německé armády bylo v záloženském domě. V měšťanské škole (dnes pedagogická škola) bylo zásobovací skladiště. Navozili tam mnoho vojenského materiálu, což vypadalo, jako by se zde chtěli usadit natrvalo.

Město bylo plné německých vojáků a dostalo na čas ráz vojenské posádky. Kolem města byly postaveny protiletadlové hlídky se strojními puškami.

Koncem března začali Němci odvážet na nákladních autech skladiště, v dubnu odvezli polní nemocnici, také některé vojenské oddíly byly odvolány. Zůstalo

jen vojenské velitelství, oddíl protiletadlové obrany a mrtví na hřbitově.

To vše již bylo v době, kdy se podstatně zvýšila bojová činnost. Sirény ohlašovaly několikrát za den nálety letadel, často bylo slyšet dunění vybuchující munice z blízkosti se fronty. Poplachová služba nastupovala několikrát za den, aby zaháněla chodce a povozy z ulic do krytů.

2. dubna o velikonocním pondělí prolétla nad Boskovicemi letadla. Kolem 14. hodiny oblétna město a zamířila nad Rovnou. Bylo odtud slyšet výstřely. Letadla se znovu vrátila, kroužila nad Oborou a zámek a po chvíli zmizela za lesem. Po 15. hodině přišla zpráva ze Skalice, že ruští letci stříleli na lokomotivy, které stály na skalickém nádraží připraveny k odjezdu. Ve vozech místní dráhy bylo zraněno několik osob, jeden občan z Brna byl zasažen střelou a zemřel.

Další nálet na Boskovice se uskutečnil 27. dubna. Bomby dopadly na hřbitov, poškodily několik pomníků a domy v Havlíčkově ulici naproti továrně Bosko. Za dva dny nato shodila letadla bomby v okolí okresního úřadu, největší vyřvala v zahradě u Prchalů 2 stromy a vytvořila jámu 1,5 m hlubokou. Okna v širokém okolí byla rozbita.

30. dubna odjelo z Boskovic německé velitelství, takže německé jednotky ztratily velení. Po 14. hodině hlásil měst-

ský rozhlas, že ruské vojsko postupuje od Skalice na Boskovice, aby se na radnici dostavili tlumočníci z řad obyvatelstva, znali ruštiny. Krátce nato, kolem 16. hodiny, se rozšířila zpráva, že byly na Rovné spatřeny sovětské jednotky. Ve městě nastal zmatený útěk německých vojáků, kteří prchali všemi směry. V panice zajeli s koňskými povozy i na zámecký kopec ke hradní zřícenině i na úzkou pěšinu k „Vyhliště“, kde se vozy i se spřežením zřítily po srážu k Pilskému údolí.

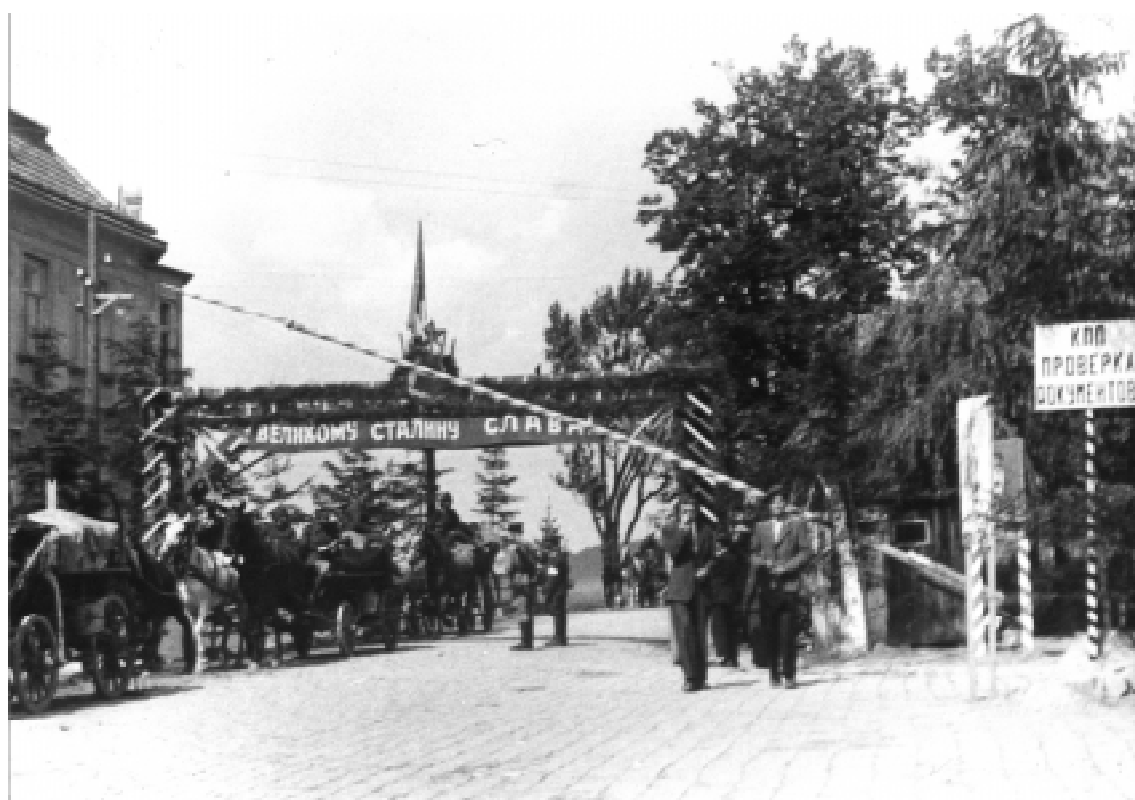
Poslední bombardování Boskovic bylo 5. května 1945 v 10.12 hodin. Bylo poslední, ale nejtragičtější. Vyžádalo si 9 obětí na životech a několik raněných. O tom více na jiném místě.

V měsíci dubnu, možná již někdy dříve, se schází v bytě Karla Kovaříka skupinka boskovických občanů, Čeněk Dokoupil, Josef Valter, Alois Řehořek, Josef Veselý, Jaroslav Veselý a Ervín Binár a připravuje se na převzetí správy města po porážce Německa. Kovaříkovi bydleli v Havlíčkově ulici u starého hřbitova. Schůzky tam však byly možné jen pokud skupina čítala málo členů. Čím více se však blížil konec války, bylo nutné počet členů rozšířit, aby se tento ilegální národní výbor mohl dobře připravit na převzetí úřadů a podniků. Tito další členové byli předem vybráni, spolehliví lidé. Protože scházení se tolika lidí na Havlíč-

kově ulici bylo nebezpečné, nabídl jim jeden z členů, že se mohou scházet u něj v bytě na Tyršově ulici (dnes dům č. 7). Dům byl v zahradě a nehrozilo tak velké nebezpečí prozrazení. Rodinu poslal raději do Velenova k panu B. Lukášovi, aby tam bydlela, dokud si pro ni sám nepřijde.

Při poslední schůzce, která se konala mimo budovu obecního úřadu dne 8. května, byly rozdány všem červenobílé pásky na rukávy a patřičné instrukce. Bylo dohodnuto, že 9. května se všichni sejdou na náměstí a přesně v 9.00 hodin si pásky dají na rukávy a provedou převzetí obecního úřadu a správu města. Členy revolučního národního výboru se stali občané města, jak jsou uvedeni na fotografiích.

Ráno 9. května v 9.00 si na náměstí pásky nasadili a šli -neozbrojeni- k obecnímu úřadu. Jak napsal jeden ze zúčastněných: „U vchodu jsme se srazili s Němci dosazeným starostou, panem Večeřou, bývalým přednostou berního úřadu, který právě vycházel z úřadu. Bylo již všeobecně známo, že kapitulace byla podepsána a on se vůbec nedivil, že jdeme úřad a vedení města převzít. V tom se mezi nás vedral pan Adam se svými dvěma dospělými syny a chtěl jej insultovat. Tomu jsme zabránili s poukazem, že není třeba žádné násilí a on, pak-li něco zlého provedl, bude povolán k zodpovědnosti. On pak mohl v klidu odejít. (Nebyla proti němu

Slavobrána a kontrolní stanoviště Rudé armády u hotelu Slavia v Boskovicích.

Šedesáté výročí konce druhé světové války

Výbuch tanku

Miroslav Holík

(pokračování z 1. strany)

vznesena pak ani jedna stížnost). S úředníky, již byli všichni češi nebylo vůbec žádných potíží. Představili jsme se jako revoluční národní výbor, vyvěsili na balkoně státní vlajku. Karel Kovařík, jako předseda revolučního národního výboru pronesl místním rozhlasem krátký projev o převzetí úřadu s poukazem, aby lidé sledovali pečlivě každou relaci místního rozhlasu a řídili se jejími pokyny. K prvé oficiální schůzi jsme se sešli v rohové místnosti prvního patra na radnici. Odtud jsme viděli stěhování německých uprchlíků s naloženými vozy taženými koňmi, jak směřují po náměstí vzhůru.

Počátkem dubna 1945 byla postavena organizovaná partyzánská rota, která měla 4 čety. Velel jim škpt. Dřímalka, případně rozkazy dával Macháček. Měli spojení na VELU - vojska lidové armády a přes Dřímalku na skupinu DELTA. Menší skupinka již pracovala od září 1944. Po 1. květnu byla nařízena pohotovost roty. Dne 8. května ráno nastoupila rota do chlapecké školy. Na jednotlivých obcích byly zřízeny BOJKY. Byla jim však dovolena jen odzbrojovací činnost jednotlivců a menších skupinek německých vojáků, aby bylo zabráněno větším bojovým střetnutím. Dne 9. května byli všichni označeni páskou ČSR na rukávech.

Po příchodu jednotek osvobozujících vojsk byly ozbrojené jednotky rozpuštěny a zbraně dány k dispozici Rudé armádě.

V odpoledních hodinách 9. května přijel do Boskovic autem velitel partyzánské skupiny „Juraj“, major Ničajev a tři další partyzáni - Valentin, Viktor a Ela Dohnalová. Juraj dal vyhlásit, aby všichni

muži nastoupili k obraně města. Dostavilo se jich dost. Partyzáni si je rozdělili na skupinky a s nimi obsadili vjezdy na náměstí. Mezitím přijely na náměstí německé jednotky s děly. Partyzáni s dobrovolníky je bez jediného výstřelu odzbrojili a zajali, jejich zbraněmi vyzbrojili občany.

Zajatí Němci v počtu asi 2 000 mužů byli odvedeni na hřiště v Červené zahradě, zbraně a střelivo bylo uskladněno v zelené škole.

Po 20. hodině dne 9. května přijeli od Valchova do Boskovic první tři vojáci československé Svobodové armády. Byl to Čech - poručík Karel Krejčí, velitel 1. baterie 2. dělostřeleckého pluku Jaselského, rotný Andrej Kováč - Ukrajinec a Slo-

vák svobodník Michal Stafura. Ještě nedoznaly zdravotní a improvizované uvítání a přijíždějí příslušníci Rudé armády, mezi nimi mladší lejténant Vasilij Machanovič Ignatěnko. Pak přijel kapitán Boltunov, který byl zaveden na obecní úřad, kde převzal vojenskou správu města. Ta byla ukončena 10. července 1945 - úředním záznamem uvedeným na 10. straně.

Pokusil jsem se vybrat z archivních materiálů a ze vzpomínek pamětníků to, o čemž jsem si myslel, že je podstatné pro osvětlení doby před 60 roky. Mnoho jsem toho musel vynechat, ale alespoň podle napsaného si laskavý čtenář udělá obrázek té doby. Ostatní pak doplní vzpomínky pamětníků, uveřejněných dále.

Rumunská armáda na náměstí v Boskovicích.

Je časné ráno dne 9. května 1945. Jsou teprve 3 hodiny, začíná se šefit. V té době projíždí křižovatkou na Vaculce německý tank. Uhání před Rudou armádou a směřuje k Letovicím. Tam však nemůže, neboť by vjel přímo do rukou Rudé armády. Náhle zastavuje, neboť se vši pravděpodobnosti si řidič uvědomuje, že měl na Vaculce odbočit směrem na Kunštát. Vrací se zpět a otáčí se na mostku u Slavičkových. Náhle zazní mohutný výbuch, tank vylétá do povětří a hoří. Pod svými troskami pohřbil celou posádku tanku. Do prostoru mostku, kde se chtěl řidič tanku otočit, již dříve před tím prchající Němci složili různé trhaviny a munici, včetně min, kterými chtěli mostek vyhodit do vzduchu. Jakmile na ně přicouval najel, vše explodovalo. Okolní domy byly poškozeny. Čtyřicetiletý František Slaviček přišel o zrak. V sousedním domě byla v obličeji zraněna obyvatelka domu, která musela být ošetřena lékařem ve Svitávce. Ten ji však ihned odeslal do Boskovic. Ani tam si s jejím poraněním nevěděli rady a ihned ji odeslali do brněnské nemocnice, kde ji specialisté okamžitě oči operovali. Ještě dnes, po 60 letech, je poznamenána tímto silným otřesem a má trvalé následky na obou očích. Obrázek byl pořízen těsně po výbuchu a ukazuje to, co z tanku zbylo.

Tato vzpomínka je sepsána podle vyprávění přímé svědkyně události.

Sebranice - Vaculka, situace po výbuchu tanku pod křižovatkou na Kunštát.

Závěr konce války v Sebranicích

Miroslav Holík

Německá fronta „Střed“, které velel generálplukovník Schörner, počala koncem dubna ustupovat a měla klást odpor sovětským vojskům a také vojskům čs. armádního sboru v oblasti Moravy. Ke konci dubna bylo slyšet dunění děl od Brna až k nám do Sebranic. Když Brno padlo, naše vesnice se dostala do prostoru německých ústupových operací. V lese zvaném „Pod Chloumkama“ bylo zřízeno skladiště střeliva, do Sebranic se stáhly zadní německé voje, Němci zabrali školu, hasičskou zbrojnici, obsadili panský dvůr a nakvartýrovali se i do jednotlivých domů. Z kamení byly postaveny u sokolského cvičiště a „v bráně u Řehůrkových“ překážkové zdi, v zahradách domů č. 38, 58, 59 a 162 byla zamaskována kulometná hnízda. Za branou v domě č. 165 se pekl vojenský chléb, u řezníků Švába a Kupsy se porážel pro vojsko dobytek a dělaly se salámy, ve sklepích Kaldova obchodu byla německá zásobovací stanice Veronika s komandem, v hospodě u Chloupků, u Hladilů a Pulců se opravovaly kulomety a protiletadlové zbraně a za humny se zastřelovaly. Byl vydán zákaz vycházení obyvatelstva mimo obec, obci procházely vojenské hlídky a hledaly zbraně.

Vlastní ústup německé armády začínaly prožívat Sebranice až začátkem května. 3. května začali Němci podmi-

novávat most na Vaculce. Při pokusu o zmaření jejich záměru byl Němci zatčen sebranický občan František Pěta, poručík čs. armády v záloze a odvezen do vily ve Svitávce, kde bylo sídlo gestapa a polního četnictva.

V odpoledních hodinách již nastal panický ústup Němců. Hrnuli se v nepořádku po silnici, po cestě kolem Sebránku, po cestě po skále i od Boží muky. Vojáci odhazovali zbraně, na Vaculce v místě dnešního pomníku padlým ve druhé světové válce hořel naloupený textil, obuv, potraviny a další věci. Na Janatce zničili Němci celý náklad psacích a počítačích strojů a „Pod Chloumkama“ vyhodili do vzduchu skladiště střeliva. V polích hořely automobily a ozývaly se výbuchy. Po cestách se tlačily kolony a vozy ustupující armády. Němci se všemožně snažili dostat se před ruskými Ivany co nejdříve na vysočinu a odtud dál na západ pod ochranu Američanů.

Sebranických občanů se zmocňovala radost, začali vyvěšovat naše státní vlajky. Málem to stálo některé životy. Rozumná německá spojka prozradila, že za nimi se blíží útvary SS, útvary to zavilá a nešetřící životů. Prapory musely tedy ještě ustoupit esesáckým minám a pancéřovým pěstem. Celý večer a noc na 9. května trval ještě ústup Němců přes naši vesnici, ale májové ráno 9.

května, to slavné májové ráno osvobození, uvítalo již u nás rumunské oddíly sovětské armády. Naše obec byla svobodná, svobodně již vlály červenomodrobílé prapory a lidé vítali získanou svobodu.

A přece pět našich spoluobčanů nemohlo se už z vítězství radovat. Bylo to pět mužů, kteří ztratili a obětovali své životy v době nesvobody. Jsou to ti, jejichž jména nese malý pomníček padlým na Vaculce. Byl to Ladislav Bednár, újezdský rodák a sebranický kovář, člen partyzánské skupiny Jermak. Dalším byl František Kozák, který zahynul jako devatenáctiletý při bombardování

v Neuengamme u Hamburku v únoru 1943, kde byl totálně nasazen. Stejný osud stihl 24 letého Ladislava Olšana, který byl nasazen na práci v Mostu. Již v červenci 1942 zahynul v plynové komoře v Osvětimi ve věku 27 let zámečník brněnské Zbrojovky Josef Slaviček, sebranický rodák.

Jako pátý položil život za naši svobodu František Pěta, technický úředník a poručík naší armády v záloze. Byl zastřelen německými okupanty 9. května 1945 ranou do týla ve sklepě svitávecké vily továrníka Löw Beera. Jeho tělo bylo nalezeno zakopáno v parku vily. Bylo mu 31 let.

Vzpomínky Jiřího Ferulíka

Na poslední válečné týdny v Kníně a jejich okolí se dochovalo i několik vzpomínek z pera syna tehdejšího knínického řídícího učitele Jiřího Ferulíka.

1. března 1945 jsem nastoupil jako lesní adjunkt na polesí Karlov. Tehdy bylo stále ještě vedení velkostatku barona Königswartera v německých rukou. Jeho ředitelem byl lesmistr Kabelka, jeho zástupcem lesní kontrolor Bárta a vedoucím polesí Karlov byl lesní správce Jakobe. Všichni tři uměli velmi dobře česky, se zaměstnanci také česky mluvili a pokud vím, přes celé období války a německé okupace se k českému obyvatelstvu chovali korektně. Na polesí jsem měl za úkol vykonávat běžné kancelářské práce a mimo to hlavně udržovat kontakt s hajnými na Pohorle a na Melkově a s pracovišti v lese. Němci už tenkrát do lesa nechodili, neboť se v něm necítili bezpečně. Válka se totiž blížila ke konci, odboj sílil a v lese se pohybovala řada partyzánských skupin.

V průběhu měsíců března a dubna provoz v lese, i když se fronta nezadržitelně blížila, normálně pokračoval. Šebetovská píla, patřící velkostatku, totiž i nadále vyráběla plnou parou bedničky pro přepravu munice pro německou armádu, a proto se výroba kulatiny pro pilu zastavit nemohla. V lese se začaly objevovat malé skupinky zběhlých německých vojáků, kteří utíkali od svých jednotek a snažili se co nejrychleji přemístit do Německa, nebo se alespoň dostat do zajetí západních armád. Ze zajetí ruskými vojáky měli příšerný strach. Přes den opatrně postupovali lesem od Protivanova na západ, v noci se pak pohybovali otevřeným terénem přes Malou Hanou. Kolmo na jejich postup Melkovským údolím od Boskovic k Úsobru projížděly denně cvalem hlídky německé polní policie na koních, které měly za úkol zběhy zadržovat a likvidovat.

Asi v posledním dubnovém týdnu jsem se v podvečer vracel z Melkova z obchůzky pracovišť hajného Tomana. Bylo krásné jarní počasí. Nad Kníněmi jsem si sedl na okraj lesa na Skalce na pařež a obdivoval zelenající se pruh Malé Hané ozářený teplým sluníčkem putujícím k západu. Na polička pod Skalkou za Bořím pravidelně vycházela srnčí zvěř na pastvu, a tak jsem doufal, že ji budu moci pozorovat a odhadnout případně i kvalitu parůžků pasoucích se srnčů. V okamžiku, kdy se už ohnivý kotouč slunce začal dotýkat vrcholků Českomoravské vysočiny, třesla dole pode mnou v koutě polní enkláva za Bořím rána z kulové zbraně. Jako příslušník lesní a myslivecké stráže, a také ze zvědavosti, jsem ucítil potřebu zjistit, kdo to v době hájení zvěře v honitbě střílí. Pomalu a opatrně jsem se pustil lesem, kryjíce se stromy směrem k předpokládanému místu výstřelu. Téměř úplně v rohu polní enklávy jsem uviděl asi 40 m před sebou na okraji lesa pod mezí dva německé vojáky, kteří tam klečící něco usilovně kutíli. Po chvíli pozorování jsem zjistil, že vyvrhují upytlačený kus srnčí zvěře. Stál jsem ukryt za hrubým smrkem, pozoroval Němce a uvažoval, co dál. Měl jsem dvě možnosti. Buď se potichu a nepozorovaně vrátit a oběma nepřátel-

Dagmar Stryjová

ským vojákům se vyhnout, nebo je rázně a rezolutně překvapit při činu. Protože v prvním případě hrozilo nebezpečí, že Němci mne zaregistrují a začnou po mě v domnění, že jsou ohroženi, pálit, rozhodl jsem se pro druhé řešení. Mým duchapřítomným zakročením byli natolik vyvedeni z míry, že zůstali bez hnutí stát a o vojenské kulovnice, které měli opřeny o stromy, ani nezavadili. Nebylo jim totiž jasné, jsem-li sám, nebo mám s sebou nějaké komplice. Byli to dva vojenští lékaři v hodnosti poručíků z knínického lazaretu. Bojové zkušenosti našťastí neměli. Vytkl jsem jim upytlačení ročního srnečka v době hájení. Omlouvali se, že chtěli pouze přilepšit zraněným vojákům v lazaretu. Když jsme si vše vysvětlili, rozešli jsme se. Myslí si, že jsme určité všichni tři byli moc rádi, že se naše náhodné setkání obošlo bez krveprolití.

Válka skončila. Němci z velkostatku byli internováni v bývalé sladovně v Šebetově a já i nadále chodil do práce do kanceláře polesí, kde jsem připravoval písemnou agendu pro nové vedení. Brokovnici - dvojku, s níž jsem chodil na pochůzky po lese, jsem při tom mívával pověšenou v kanceláři. Jednoho dne přišel zřízenec, že paní baronka prosí, abych k ní přišel do zámku. Bydlela sama v bytě pivovarského areálu. Její manžel dlel ve Vídni a do Šebetova téměř vůbec nejezdil. Protože paní baronka byla švýcarskou státní příslušnicí, není divu, že od MNV obdržela písemné povolení k vycestování do Švýcarska. Vydat se sama pěšky přes obec na nádraží se však bála, a tak mne požádala o ozbrojený doprovod. Když jsem ji to přislíbil, tak mne zavedla k vitrině plné rozmanitých a velmi pěkných drobností a řekla mi, abych si vybral odměnu za mou ochotu ji na její cestě vesnicí doprovodit. Do oka mi padl krásný lovecký nůž z paroží se stříenkou z nerez oceli. A když se mi tolik líbil, darovala mi ho na památku. Cestou na nádraží se nic pozoruhodného nepříhodilo, avšak po návratu do kanceláře mne čekalo nemilé překvapení. Moje brokovnice byla pryč. Sedl jsem si a dumal, kde jsem o flintu přišel, a jak bych ji zase mohl získat zpět. Za chvíli zazněla z parku rána a po ní další a další. Okamžitě mi bylo jasné, že někdo střílí z mé brokovnice. Rychle jsem seběhl do parku, odkud zaznívaly ony výstřely. K mému velkému překvapení byli původci oněch ran ruští vojáci, kteří v lesmistrově kanceláři objevili bedničku s brokovnicí a nábíjí a mou zbraň se trefovali do pohyblivých terčů, dřevěných klacků a čepic, které vyhazovali do vzduchu. Brokovnici na mou prosbu však vrátit odmítli a ještě mě obrali i o náramkové hodinky. Oloupen o mé nejcennější věci jsem chodil po parku a přemýšlel, co dál. V blízkosti zámku jsem se setkal s nadporučíkem čs. armádního sboru, kterého jsem požádal o pomoc. Byl slovenské národnosti a velmi ochotně se se mnou vydal na improvizovanou ruskou střílnici. Když vojáci uviděli v mém doprovodu oficíra se třemi zlatými hvězdami, brokovnici mi kupodivu sice neochotně, ale přece, vrátili. Lovecký nůž od baronky však po čase záhadně zmizel.

Konec války ve Svitávce.

Můj příběh z osvobození

Příběh knínického rodáka, pozdějšího šebetovského kronikáře Rudolfa Wilhelmu zaznamenala D. Stryjová.

Bylo to začátkem května 1945. Blížil se konec války, která byla pro celý náš národ tak krutá a bolestná. Poslouchali jsme s obavou a úzkostí dunění děl, které se stále blížilo k naší vesnici. Zprávy z Moskvy oznamovaly, že Němci už horlivě vyjednávají o mír. Tehdy začínal krásný sluneční den. Nad unaveným a zchátralým německým průvodem, který se pomalu šinul po silnici od Horního Štěpánova, se vířil prach z rozbité vozovky. Uvedl na ohnutá záda německých vojáků a uprchlíků, kteří na rozmanitých vozech, kárách a koních spěchali směrem na západ. Do zuboženého zástupu a jednotvárného vrzání vozů a vozíků čas od času zazněl drsný křik a hlučné nadávky některého oddílu Wehrmachtu a hukot motorů jednotek SS. Běda, když potom zástup na silnici dost rychle neuskočil do příkopu. Silný neměl slitování se slabším. Zběsilý strach hnál kupředu muže SS, strach před trestem za strašné činy, kterých se dopouštěli v celé Evropě. Vojska za sebou zanechávala v příkopech celé výstroje a plná auta naloupeného zboží.

Byla středa 9. května dopoledne. Už jsme to věděli zcela určitě. Válka skončila, byla podepsána bezpodmínečná kapitulace. Vypravil jsem se s několika kamarády do Šebetova k lesu, odkud po silnici ve zmatku ustupovali Němci. Vyprávělo se, jaké množství cigaret, látek, vojenských dalekohledů a jiného zboží se poskládá všude kolem. Mělo by špatné získat nějaké cigarety nebo dalekohled, říkal jsem si. Do lesa však nebylo možné se dostat. Zastavili jsme se v blízké třešňové aleji a pozorovali, co se děje na silnici. Znenadání z jednoho vozu, na kterém jeli němečtí vojáci, zazněl hlučný smích. Jeden voják vytáhl z kapsy malou krabičku, vytrhl její víko a hodil ji na místo, kde jsme stáli. Z krabičky se vyvalil hustý růžový sloup dýmu, který stoupal vzhůru. Lekli jsme se a začali ustupovat pod stromy, protože jsme si mysleli, že je to nějaká rožbuška nebo třaskavina. Pojednou od silnice zazněl křik a volání: „Stát, ruce vzhůru!“ a proti nám běželi dva muži SS s napřaženými pistolemi. Zůstal jsem osamocen s jedním kamarádem. Ostatní již mezitím utekli. Dali jsme tedy ruce nahoru a čekali jsme. Žuřivě přiběhli, začali nám vztekale nadávat, strkat do nás a kopat. Přiložili nám pistole na prsa a křičeli, že jsme partyzáni a že dáváme znamení sovětské armádě. Německy neumím ani já, ani můj kamarád, ale v tom strachu

jsem oba použili všechna německá slovíčka, která jsme si zapamatovali ze školy. Nic platné to však nebylo, kdyby nás nezachránil jeden rakouský voják, který všechno pozoroval. Vysvětlil, že opravdu všechno zavínali vojáci ze silnice. SS divoce zakleli, zastrčili pistole do pouzder a odešli. Myslím, že jsme tomu Rakušanovi, co nám zachránil život, ani nepoděkovali a rychle odešli domů.

Odpoledne ve 4 hodiny již byla situace radostnější. V Šebetově na křižovatce u školy jsme vítali první sovětské vojáky. Plní nadšení, s kytičkami v rukou a slzami v očích jsme tiskli ruce těch, kteří nám přinesli pokoj, radost a mír. S mým přítelem jsme si byli vědomi toho, jak málo dopoledne chybělo, abychom tyto chvíle nikdy neprožili a nespátali. Jaký krásný okamžik. Kolik úsměvů, diků a květů toho krátkého odpoledne lidé dávali celým svým srdcem a plnými rukama. A přece se všichni neradovali. Opřen o plot školní zahrady stál mladičká sovětský voják. Byl smutný a vážný. Když jsem ho pozoroval, přistoupil jsem k němu a ptal jsem se ho, proč se také neraduje s námi. Říkal mi něco, ale nerozuměl jsem mu. Naš ředitel školy k nám přišel a dělal tlumočníka. Mladý hoch řekl: Zůstal jsem sám. Vracím se domů a nemám tam nikoho. Celou naši rodinu vyvražдили Němci. Když jsem to uslyšel, něco se mi zdálo v krku. Nemohl jsem promluvit. Jenom jsem mu mlčky stiskl ruku a objal ho kolem ramen.

V samotné knínické kronice jsou poslední válečné dny popsány následujícím způsobem.

„9. května odpoledne objevilo se v Přídole první sovětské auto. S jásotem mu lidé běželi vstříc. Důstojník se tázal na Němce, potřásl všem lidem rukama, obrátil auto a vracel se k Šebetovu. Brzy na to přijel jiný důstojník od Žlíbků na koni. O 18. hodině pak přijeli do městečka první ruští vojáci, jež občanstvo nadšeně vítalo. V městečku byla postavena slavobrána. Za sovětskými vojiny přijelo vojsko československé. Bylo stejně nadšeně přivítáno. Vojsko pak bylo ubytováno jak po domech, tak v budově národní školy, kde zůstalo do 14. května. V budově měšťanské školy byli ubytováni vojáci českoslovenští. Prvé květnové dny byly plné pohnutí a vzrušení. Přinesly svobodu našemu národu. Po šest let byl náš národ utlačován a ničen. Radost z nabyté svobody je však kalena vzpomínkou na tisíce našich nejlepších lidí, kteří se nedožili samostatnosti.“

Památníky školákům, obětem poslední války

František Paděra

Památníky, pomníčky, pamětní desky - to jsou trvalé připomínky dějů více či méně vzdálených. V našem okrese jich najdeme desítky, možná spíš stovky. Mají různý obsah, ale vždy stejný záměr - chtějí upoutat naši pozornost, připomenout a zdůraznit význam určitých věcí, osobností nebo událostí. Přirozeně, že zdaleka ne vždy se jim daří toho plně dosáhnout. Vždyť mnohdy o památnících ani nevíme, jindy zase kolem nich jezdíme či chodíme a z různých důvodů je ani nevnímáme, natož abychom se u nich zastavili, přčetli si je nebo dokonce o nich přemýšleli.

Ty, na které dnes chceme upozornit jsou výjimečné tím, že nesou dětská jména ve spojitosti s krutostmi poslední války. Připomínají totiž nejvyšší oběť třech školáků na samém konci druhé světové války. Byli to: Marta Škrabalová z Tasovic, Miloš Prudil z Louky a Jan Bednář z Újezda u Kunštátu.

Životní osudy těchto dětí měly v poslední fázi mnoho společného. Na prvním místě to byla skutečnost, že u nich doma bylo dost odvahy a statečnosti pomáhat partyzánům. Když to pak okupantská německá policie zjistila a došlo na zatýkání, také všichni tři čestně obstáli a při nelidských gestapáckých výsleších nikoho neprozradili. Úplně nakonec pak museli ještě zakusit nepochopitelnou bestialnost německých vyhlazovacích institucí.

Nejmladším byl Miloš Prudil. Jeho otec Alois byl lesním dělníkem a celá rodina bydlela v hájovně Karlov, která administrativně patří k obci Louka. Když tu byl Miloš 9. února 1945 zatýkán, bylo mu pouhých deset let. Do školy chodil v Hodoníně u Kunštátu, kde navštěvoval páte oddělení tamní jednotřídky.

Spolu s Milošem odvezlo jagdkomando z Bystřice nad Pernštejnem i oba jeho rodiče. Zpočátku byli všichni vyslýcháni v Bystřici, odtud byli převezeni do Letovic a pak do Brna, do Kounicových kolejí. Jejich další osud není přesně zdokumentován, protože jejich jména nejsou uvedena ani v seznamech vězňů transportovaných 7. dubna 1945 do Mauthausenu ani v evakuačních transportech do Mirošova. Ovšem podle výpovědi byl při poslední dopravě v Kounicových kolejích mezi dvaceti dosud neznámými osobami zastřelen před očima rodičů také malý chlapec. To vše nasvědčuje tomu, že utrpení Prudilových se dovršilo v Brně.

Jejich oběť připomíná památník na Hradisku u Louky a také pamětní deska na hájovně Karlov (Louka č.p. 25).

Uvedeno i jméno Marty Škrabalové. Bydlela v Tasovicích a do školy chodila do Kunštátu. Byla žákyní posledního ročníku a i když to měla do školy kolem sedmi kilometrů pěšky, nezameškala v posledním pololetí ani jedinou hodinu. Když byla 21. února 1945 zatčena, měla patnáct let.

Přepadovou akci v Tasovicích provedl německý protipartyzánský oddíl z Letovic. Osobně mu velel jeho vrchní komisař Herbert Kuka. Prvně byl zatčen stolař Jan Dostál a pak se bezohledně pátrání po partyzánech přesunulo ke Škrabalům.

Celá rodina vdovy Marie Škrabalové byla tehdy odvezena. Byli to její dva nevlastní synové Bohuslav a Josef a tři vlastní dcery Jiřina, Jitka a Marta. Zatýkání bylo spojeno s bitím a rabováním. Hrubostí a násilím nebyla ušetřena ani nejmladší z rodiny - Marta. S ostatními byla i později podrobena gestapáckému mučení, ale neprozradila nic. Přitom nacisté jistě počítali s tím, že to bude vzhledem k věku právě ona, kdo je přivede na stopu hledaných partyzánů a jejich tasovických pomocníků.

Prakticky celá vesnice o partyzánech věděla. Podporovali je u Brücknerů, u Jilků, u Maršálků, u Šimků, u Prudků i jinde, ale od zatčených se Němci nic nedozvěděli.

Měsíc před koncem války, přesně již zmiňovaného 7. dubna 1945, byla Marta Škrabalová se svými nejbližšími transportována z Brna do koncentračního tábora v Mauthausenu. Zde o tři dny později všichni zahynuli v plynové komoře.

Památníka nanejvýš statečné školačky je připomínána kromě památníku na Hradisku ještě na dvou památnících v Tasovicích.

Vrstevníkem a spolužákem Marty byl Jan Bednář z Újezda u Kunštátu. Pocházel z rolnického prostředí, měl rád zvířata, choval králíky, učil se včelařit. Ve škole si vedl dobře a těšil se, že půjde

studovat na zemědělskou školu v Boskovicích.

Všechny plány však zvrátily události, které zasáhly Újezd 11. ledna 1945. Ten den vesnici obklíčil protipartyzánský stíhací oddíl z Letovic a vedení maskovaným konfidentem šli fašisté najisto zatýkat udané pomocníky partyzánů. Kromě Jendy tehdy Němci odvezli do nenávratna také jeho otce, dále pak Karla Opálku, Leopolda Štourače a později ještě Jendova strýce, Ladislava Bednáře.

Jenda i jeho otec byli transportováni do koncentračního tábora ve Flossenbürgu. 28. ledna 1945 zde byl Jan Bednář st. ubit k smrti. Chlapec šťastně přežil všechna utrpení nelidského režimu tábora až do začátku května. Podle vyprávění jeho spoluvězně a kamaráda Jerzyho Olbrychta z Polska jim 1. května oznámili, že tábor převezme Mezinárodní červený kříž. Nad baráky zaválaly bílé prapory, objevili se i příslušníci červeného kříže. Za dva dny na to však vtrhli do tábora opět esesmani se psy a začali vězně spěšně řadit do pochodového útvaru a následoval pak několikadenní vysílující a strastiplný přesun do pověstného nacistického koncentráku v Dachau.

Tam se Jenda dočkal i osvobození

Američany. Ti dokonce i vysílali v rozhlase zprávu, že Jan Bednář je živ, a že se těší na setkání s rodinou. V Újezdě se ho však nedočkali. Koncem května přišla jen strohá úřední zpráva, že zemřel v Dachau 13. května 1945 (!!) na tyfus.

V únoru 1946 vymenoval prezident republiky Jana Bednáře ml. Československým válečným křížem 1939 in memoriam a jeho památku připomíná pamětní deska v Újezdě u Kunštátu.

Od událostí, které jsme stručně vzpomněli, nás letos dělí již plných šedesát let. Ani tato značná časová vzdálenost však nikterak neuměňuje význam odkazu všech těch, kteří se za cenu nejvyšší postavili na odpor proti válce. Zvlášť, když to byly, jako v našem případě, děti. Určitě si zaslouží naši úctu a vzpomínku.

Pro ty, kdo by chtěli zmiňované památníky navštívit osobně, je třeba říci, že se nacházejí v severozápadní části blanenského okresu a nejsou od sebe příliš vzdálené. Mohou se tak dobře stát cílem pro moto i cykloturistiku. Pro pěší by bylo asi nutné trasu individuálně rozvrhnout. Krajina je tu malebná, harmonická, turisticky přitažlivá, z velké části je to klidová oblast Halasovo Kunštátsko.

Situace v Mladkově a okolí před květnem 1945

Miroslav Holík

Jako zaměstnanec železniční stanice Skalce nad Svitavou byl jsem svědkem prvního leteckého náletu na železniční stanici Skalce, v době asi 4 týdny před osvobozením Rudou armádou. Nejdříve pilot stíhačky (černoč) varoval zaměstnance stanice máváním a několika přelety nad stanicí a teprve později zaútočil střelbou z letadla. V té době stál na vedlejším nádraží osobní vlak plný cestujících, připraven k odjezdu směrem na Boskovice. Mezi cestujícími i železničními zaměstnanci vznikla panika. Všichni vyskakovali z vlaku a utíkali přes nástupiště směrem k řece Svitavě a dál ke Lhotě Rapotíně. Několik cestujících bylo zraněno, rovněž strojvedoucí a výpravčí, který vyšel na nástupiště z provozní budovy stanice. Byl to první nálet, proto byli všichni tak překvapeni. Od té doby se nálet ještě několikrát opakoval i na trati mezi Letovicemi i na celé trati mezi Brnem a Českou Třebovou. Na trati letadla, kterým lidé říkali kotláři, napadala lokomotivy a tyto vyřazovala z provozu. Proto také, když se tato letadla objevila, strojvedoucí s lokomotivami raději zůstali v tunelech a z nich vyjeli až se letadla vzdálila. Osoby bydlící v blízkosti tratě se proto zdržovaly ve sklepích vlastních i sousedů ze strachu, že by mohly být i jejich domy bombardovány.

V té době od Lhoty Rapotiny procházeli silnicí němečtí vojáci směrem na Letovice a dále do Čech, pronásledováni sovětskými vojáky a docházelo mezi nimi k vzájemné střelbě, čehož jsem byl svědkem. V té době také zejména mladí lidé vytvářeli partyzánské skupiny. Tyto byly vyzbrojeny zbraněmi, které si zaopatřovaly různými způsoby. V nočních hodinách partyzáni hlídali hlavně silnice, aby mohli podávat zprávy o pohybu německého vojska svým představeným. Scházeli

se téměř denně ve večerních hodinách ve stodole v části Mladkova zvané v „chaloupkách“. Tam se radili o dalším postupu a tam byli také zasobováni zbraněmi. Mnohokrát se také střetli s německými vojáky, zabraňovali jim střelbou v útěku na západ, protože ti věřili, že tam k nim budou shovívavější než vojáci Rudé armády. V té době se mnoho těchto vojáků nastěhovalo do obytných domů v Mladkově. Na příklad u nás bydlelo 5 německých vojáků několik dní a jejich chování k nám bylo různé. Mnozí byli velice vstřícní. Navozili nám nákladními auty větší množství dřeva, takže jsme byli zásobeni na celý rok. Také nás varovali před příslušníky SS, kteří byli ubytováni ve mlýně a v pekárně. Chování příslušníků SS bylo kritizováno německými vojáky. Někde tomu však bylo naopak. Sousedé si ztěžovali na velkou drzost vojáků a na jejich velké požadavky. Mnozí kradli, co jim přišlo pod ruku, na příklad u nás jízdní kolo, jinde zase civilní oděvy apod. Pobyt německých vojáků v Mladkově trval asi týden. Lidé trávili ze strachu před nálety a pohybuujícími se německými vojsky většinu dne v lese, kde si vybudovali pozemní bunkry.

Před květnem 1945 se začala situace uklidňovat. Přišli vojáci Rudé armády. Němečtí vojáci byli jako zajatci umístěni v dřevěném táboře nad Mladkovem. Tento byl původně postaven německou firmou Karl Rose, která stavěla dálnici přes tehdejší protektorát. Dálnice však nebyla dostavěna a firma se přestěhovala do Norska.

Poslední dny před konečným osvobozením procházela přes Mladkov část Rudé armády. Vojáci byli srdečně vítáni a pohoštěni mladkovskými občany tradičním „chlebem a solí“.

Na Hradisku je

Záblesky vzpomínek - záblesky paměti

Zdeněk Boleloucký

Je to již neuvěřitelných 60 roků. Mnoho toho z paměti vymizelo, zůstávají jen ostrůvky vzpomínek. Jednou se vybaví to, jindy ono. Takové záblesky vzdálené minulosti - „flashbacks of memory“. Ti „velcí“ - tedy tehdy již dospělí lidé z té doby většinou nežijí.

Vzpomínky těch, co tu dobu pamatují, tehdejších dětí či mládeže, jsou jednak obecné a všem společné - jednak vzpomínky individuální, osobní. Všichni pamatují na příklad na to, jak bylo od podzimu 1944 dopravováno množství munice do lesa pod Valchovem (věc, která sama o sobě nevěstila nic dobrého), koncem zimy roku 1945 přeměna prakticky všech škol ve městě na vojenské lazarety, nouzové vyučování „v klášteře“ jen několik hodin týdně, hukot ve velkých výškách přelétajících svazků spojeneckých letadel, kolony povozů německých uprchlíků ze spěšně po průlomu fronty opouštěných severovýchodních území (těžko dnes říci odkud vlastně byli), transporty ustupujících německých vojsk od Valchova směrem na Mladkov a dále, několik drobných, v podstatě neškodných nočních bombardování celkem malými bombami (snad cílené na noční vojenské transporty), bomby za bílého dne zabíjející 9 lidí, společný pohřební obřad na ještě tehdy provozovaném starém hřbitově, německé vojenské pohřby na nově projektovaném hřbitově směrem na Doubravy, několikrát malé, asi ruské letadlo shazující německy tištěné letáky určené německým vojákům (ti je sbírali a na místě pálili), poslední den, kdy byli po dohodách ustupující vojáci bez dlouhého zdržování jejich pohybu „odzbrojováni“, aby pokračovali pouze beze zbraní, nezapomenutelné nadšení, když přijely první jednotky Svobodových vojáků (sdělovali důvěrně: „buďte rádi, že jsme přijeli první“), nový začátek ve škole, velká radost - „není němčina“ menší radost - učit se ruskou „azbuku“, paní učitelky jsou vesměs jen o 2 - 3 lekce před žáky ... atd. atd.

Takové jsou „kolektivní vzpomínky“, věci, které pamatuje většina tehdy v Boskovicích přítomných. Jsou v nich ale individuální rozdíly. Jednomu se vybaví více to, druhému ono. Čím více vzpomínajících, tím ucelenější představa o proběhlém ději. Jednotliví lidé ale vnímají stejné události často rozdílně. „Kolektivní paměť“ prý neexistuje.

Co jedinec, to množství individuálních vzpomínek zážitků i emočně zabarvených dojmů. Ty vzpomínky, které se vybavují ještě po šedesáti letech let, již zůstanou.

Z některých „flešbeků“ tehdy osmiletého školáka

To bylo o nějaký týden později. Jsme „s klukama“ na Kirchmanově ulici u domu č. 440 (dnes Náměstí 9. května). Všude v okolí odpovídá plno neznámých vojáků. Letí nějaké jednomotorové menší letadlo. Žádný hakenkreuz, žádná rudá hvězda. Vícebarevný kulatý terč mi cosi povrchně připomíná. Vybavuje se mi označení francouzských a britských letadel. Křičím na kamarády: „Anglické letadlo“. Cizí neznámý voják se pohne a reaguje: „To je naše rumunské letadlo“. K našemu údivu jsme mu rozuměli. Mluvil česky (nebo slovensky?). Navazujeme rozhovor. Jsou to Rumuni. Mají svého mladého krále. Zřejmě ho mají rádi. Vytahuje krabičku

zápalek. Je na ní na obrázku. Zápalky vyndal a dal do kapsy. Krabičku jsem dostal. Schovával jsem ji dlouho. Ctil jsem mladého rumunského krále. Rumunští vojáci měli hodně tabáku, byl slisován do cihlíček. Vyměňovali prý ho za chleba, kterého se jim zase nedostávalo, vázlo jim zásobování z týlu.

Je poslední odpoledne německé okupace. Vlastně již okupace není. Po poledni jsme totiž odzbrojili před Bretschneiderovým na dnešním náměstí 9. května poslední německé vojáky s povozy, směřujícími na Sokolskou třídu a dále k Mladkovu. Několikrát přejíždí černé důstojnické osobní auto s velkým dubovým ratolestním ověšeným „V“ (alespoň 1/2 m na výšku) namalovaným na obou předních dveřích („V“ jako „Viktoria“, reklama ještě nedávno říkající, že „vitězíme na všech frontách pro Evropu ...“). Nikdy nezapomenu na častý příšerný smrad (připomíná něco jako čpavek) z výfuků některých osobních německých aut ze syntetického benzínu, používaného v posledních dnech okupace. Před vjezdem do dvora ONP (pozdější polikliniky OÚNZ a nakonec Lidové školy umění) se objevuje vojenská polní kuchyně. Přivěs s kotlem, komínkem, dole prázdné ohniště a nějaké příhrádky na boku. Tělnatější vojenský kuchař u toho. Diskutuje se známými paními ze sousedství. Dnes nepovím, zda mluvil česky či jinak (potkal jsem dost vojáků, tázajících se nás děti po „německé vojenské nemocnici“, nebo na cestu lepší či horší češtinou). Nepostřehl jsem o čem hovořili, zřejmě o tom, že je konečně po válce. Pak sáhl voják do příhrádek a začal mezi přítomné 2-3 ženy dělit nějaké konzervy. Každá z nich dostala asi dvě. Natahuji také nesměle ruku. Přibíhá ještě paní K. a křičí: „Jemu nedávejte. On je doktorský, oni mají dost“ (nevím proč, válečné přídele byly stejné, oni měli babičku na venkově stejně jako my). Je otázka, zda ji voják Wehrmachtu rozuměl. Byla trochu při těle, snadno se dostala přede mne, neměl jsem možnost dostat konzervu od německého vojáka. Toto „školení“ v praxi mi nezkazilo náladu. Byla to pro mne lekce. Nečekané jsem se tehdy naučil vyrovnat se s faktem, že jsou mezi lidmi jisté třídní a společenské rozdíly, což se mi později hodilo. Odškodnění přišlo další dopoledne. Byl jsem za kamarády v bytě u Králů. Paní Králová měla otevřenu jednu z konzerv a kluci z ní dostali na čerstvý chléb z blízkého pekařství od Rosůlků maso se sádlem a ztuhlou šťávou. Také jsem dostal. Bylo to vynikající. Asi jsem od té doby nejedl tak dobré maso, jak bylo to ze „železných zásob“ neznámého německého vojenského kuchaře z posledního dne II. světové války.

Jsme zřejmě ve druhé polovině dubna 1945. Na dvůr ONP přicházejí 2-3 němečtí vojáci v modrých stejnokrojích. Dnes chápu, že byli od „Luftwaffe“. Hledají správce budovy, chtějí na nejvyšší

střechu domu (kde byla později zřízena Lidová hvězdárna), že by si tam chtěli zřídit pozorovatelnu. Pan Král jim zdvořile řekl, že to nepadá v úvahu („Es geht gar nicht in die Frage“ doslova), že to musí rozhodnout pan ředitel Zlámal. Ten zde není, musejí přijít později. Přišli tedy později. Pak je pan ředitel (jinak „vedoucí úředník“ ONP) pan Zlámal s panem Králem prováděli po střeše. Připojil jsem se (považoval jsem to tehdy za své teritorium, dalo se tam jít i z našeho bytu). Vojákům bylo nekompromisně vysvětleno něco v tom smyslu, že jde o zdravotnické zařízení, že tam vojáci nemají co dělat, že budou mít lepší pozorovatelnu nahoře na Hradě, či na radnici atd. To uznali a s nepořízenou (k mé lítosti) odešli. Po Oslobození byl pan ředitel Zlámal, prý „jako kolaborant sesazen“ stejně jako mnozí jiní.

Mohlo to být někdy po poledni v lednu či únoru 1945. Někdo zazvonil. Šel jsem otevřít. Německý důstojník se ptá po otci. Ten byl pochopitelně ještě v práci. Věc ve mě budila úzkost. Prožili jsme v r. 1942 dvě prohlídky bytu gestapem, ten rok byl otcův bratr, strýc Frantík, zastřešen v Kounicových kolejkách, další otcův bratr Rostislav ze Slavkova byl v koncentráku. Otce jsem zapřel. Poté přišla maminka, byla nervózní, nějak ji nešla něm-

nepomohly.

Ve vojenských lazaretech se vojáci nejen uzdravovali. Ty mrtvé německé vojáky (asi nejen z lazaretů) začali v Boskovicích pohřbívat na místě nově projektovaného hřbitova směrem k lesu na Doubravy, poněvadž starý hřbitov ve městě byl již v podstatě obsazen. Pohřbívat je na židovském hřbitově, kde bylo dost místa, asi nikoho nenapadlo (byl spíše tehdy takové tabu). Člověk se v necelých osmi letech asi o mrtvé cizí vojáky a jejich hroby v relativně poklidných převratových Boskovicích příliš nezajímal. Tím spíše mne jednou, ještě téměř v zimě, překvapilo, jak si paní ze sousedství vyprávěly o krásném nedělním vojenském pohřbu. Byla prý tam mj. velmi pěkná hudba. Dohodly se, že tam budou chodit pravidelně. Vnímám jsem zde soucit s mrtvými německými vojáky. Cestou na vycházku jsme se nejméně jednou také zastavili na ty hroby podívat. Byly na nich prosté dřevěné nenalakované kříže, a nichž byl v případech, že šlo o nositele nějakého vyznamenání ještě připevněn černý tzv. kříž Maltézský. Mezi mrtvými prý byli i nějací videnští Češi, jejich rodiny se přes blížící se frontové události stačily účastnit pohřbu. Při návštěvě hrobu hned po válce zjistili, že jsou hroby zpusťosené. Byla z toho tehdy trochu ostu-

čina. Řekla důstojníkovi, že je otec ještě v ordinaci, aby přišel později. Vskutku přišel ještě jednou. Představil se jako Chefarzt (primář) protějšho lazaretu. Myslel, že by mu otec jako kolega mohl poskytnout u nás ubytování, aby nemusel bydlet na pracovišti (chlapecká škola přes ulici) a měl chvíli klid. S topením si nemusíme dělat starosti. Má personál, který přinese koks a budou topit třeba i nám. Ošemetná situace. Otec mu vysvětlil, že nemá nějaké kolegiální city, poněvadž mu Němci zastřelili bratra a druhý je ve vězení. Pokud je to ale rozkaz, tak se nic nedá dělat. Byt je především malý, máme jako rodina se dvěma dětmi jen 4 pokoje. O rozkaz nešlo a ten argument s malým bytem asi rozhodl. O nějakých pár měsících později, po Oslobození, přivedl jednou v noci český voják dva rumunské důstojníky na přespání a žádné argumenty a protesty

da, poněvadž vojenské hroby jsou chráněny nějakými mezinárodními konvencemi. Pan Hampl (pohřební ústav) to musel dát do pořádku a byl problém kdo mu to zaplatí. Nevím jak to dále dopadlo. Vojenské hroby jsou zvláštní kapitola. O sovětských vojenských hrobech na Brněnsku psával historik PhDr. Žampach. Vyprávěl mi, že k hrobům má vztah, jeho tatínek vlastnil pohřební ústav.

Slovo „pionýr“ mělo v době, o které píší, jiný obsah. Šlo o ženijní vojenské jednotky. Ženisté připravovali v Boskovicích dřevěné zátarasy, „barikády“, které umožňovaly v případě potřeby zneprůjezdnit ulice. Naštěstí k tomu nedošlo. Sledovali jsme stavbu jedné takové „barikády“ na Sušilově ulici nad křižovatkou s ulicí Šemberovou někde v blízkosti již neexistujícího domu Kopřivova řeznictví. Jiné ženijní stavby našeho širšího okolí

Záblesky vzpomínek - záblesky paměti

(dokončení ze str. 5)

byly betonové kvádry o straně asi 1 m v počtu 3-4 nad sebou, připravené zatarasit cestu tankům. Něco z toho by se ještě našlo. U silnice směrem na Valchov asi v první třetině kopce na pravé straně stál prostý srub z neotesaných klád. Byla tam stráž s vlčákem, hlídající, kdo projíždí kolem tam zřízených municičních skladů. Viděl jsem, jak na sobě vojáci cvičili vlčáka v napadání lidí, běžná kapitola výcviku služebního psa.

Několik dnů před koncem války začali v některých obchodech (knihkupci a papírníci, pan Hauser na náměstí apod.) prodávat papírové československé vlaječky a lidé si je dávali do oken. Trochu jsem byl zmaten, když jsem viděl ustupující německý vojenský oddíl cyklístů, z nichž si někteří upevnili tyto vlaječky na špejli na řídítka. Ještě větší můj údiv byl, že jednou mělo několik projíždějících tanků vápnem zamalováno německé kříže a připraveno čs. vlaječku. (přibrzdili mi tehdy, když jsem přecházel s konvičkou k Vachům pro mléko, abych mohl rychle přeběhnout silnici). Naivně jsem tehdy zprvu myslil, že se přidali k Čechům. Obličeje německých vojáků byly většínou vážné až zachmuřené.

Je druhá polovina května 1945. Jdu s tatínkem z jeho kanceláře na okrese (byl též „úředním lékařem“). Na právníku před již ne „úřadem“ („Bezirksbehörde in Boskowitz“), ale „Okresním národním výborem“ shrabuje trávu Dr. Rudolph, donedávna náš okresní hejtman. On nevoják je v plátěné německé pracovní uniformě barvy „polní šedi“ i s čepicí a tehdy nezbytným označením - bílým plátěným čtvercem asi 8 - 10 x 8 - 10 cm s velkým černým písmenem N. Otec se zastavil, pozdravil ho a prohodil s ním pár slov. Ptal sem se pak otce, proč ho pozdravil a proč se vůbec „s tím Germánцем“ bavil (již působila „Národní revolucí“ ovlivněná nová školní výchova). Dověděl jsem se, že mladší má pozdravit staršího, když ho zná. Je to doktor práv, vždy jím bude. Až se doba zase uklidní, stejně bude muset někde pracovat a to nejlépe ve své profesi. Právníci jsou potřeba vždy. Je to slušný člověk, a nemůže za to, že on je Němec stejně jako to není naší zásluhou, že jsme se narodili jako Češi.

Za Protektorátu mnoho novin asi nebylo. Brali jsme Lidové noviny. Přinášeli je z knihkupectví Jan Kubín. Ke služebním povinnostem státních úředníků patřilo sledovat vládní německy psané noviny „Der Neue Tag“. Snad měly více některých informací. Byly psány „švabachem“. Ten jsme se ve škole nestihli naučit, snad se vyučoval až ve vyšších třídách. Tyto noviny nosil kamelot. Nevím, kdo ho zaměstnával. Mluvil česky, ale byla před ním obecná opatrnost, nosil německé noviny. Brzy po 9. květnu 1945 jsme ho s kamarády potkali na ulici. Říkal: „Kluci, kupte si noviny“. Řekli jsme, že německé noviny nečteme. On na to, že má nové české noviny, že se jmenují „Mladá fronta“, že jsou také pro mládež. Koupil jsem si je, asi za korunu ještě protektorátní měny. Již nevím co se tam psalo mimo tematiky Osvobození a Pražského povstání, ale část jsem jich skutečně přečetl. Od těch dob, vlastně již 60 let, Mladou frontu (MF Dnes) sleduji. Budova novin Der Neue Tag byla v době Pražského povstání obsazena Čechy a ze dne na den začali

tisknout tyto nové české noviny. K jejich šíření byla zřejmě zprvu využita distribuční síť novin německých. „Lidové noviny“ byly v té době přejmenovány na „Svobodné noviny“.

Brzy po Osvobození se ve městě objevila pracovní četa žen, označených výše popsaným písmenem N. Ženy uklízely zbytky po frontových událostech, kterých bylo všude dost. Dělal to na mě dojem, jako by byly vězeňkyně. Když šly kolem nás z práce, vyvolávaly ve mně smíšené pocity s převahou takového globálního pocitu štitovitosti spojeného s úzkostí. Byly to přece Němky (tehdy samozřejmě s malým písmenem „en“ na začátku, tedy „němky“). No jo, ale že byly Němky nebyla jejich vina, narodily se tak. Osobně jsem ne dost chápal situaci. Bylo „po válce“, vojáci prý šli domů budovat co bylo zničeno atd. Osobně jsem měl čas rozstěpen na dvě části. Jednak doba „před válkou“ jednak většina života „za války“, nyní bylo krátce „po válce“. Z diády se stala triáda. To ovšem přinášelo velká očekávání. Pojedu konečně k tetě do Vidně, uvidím „Videňské kolo“. Na to jsem nakonec čekal ještě dalších 20 let. Paní učitelka ve škole ale mj. v jednom afektu při vysvětlování nového pojmu „odsun Němců“ hlásala, že měli být všichni Němci již dávno vyhnáni na západ až k moři a tam utopeni jako krysy, aby byl pokoj. Jistě měla k tomuto výlevu upřímnosti osobní důvod. Vyrovalovala současně trochu našeho veselí, poněvadž ji při tom zajímavě červenal nos. A to hlavní nako-

a mírně pokynul hlavou. Ona úsměv opětovovala. Rozuměla situaci více než já. Její pohled nezapomenu. Již jsem ji v životě nepotkal. Odstěhovali se. „Sesazený“ pan řídící Hrazdíra se objevil na „Župním sokolském sletu“ v Boskovicích v létě v roce asi 1948 a oba jsme měli velkou radost, že se vidíme.

Nepopsatelná radost první dny „po válce“ při setkání se s osvoboditeli, konkrétně československým vojskem. Netušil jsem, že existuje v zahraničí nějaká naše Čs. armáda. Znal jsem ji vlastně jen z několika vzpomínek na mobilizaci roku 1938 a pak už jenom ze starých obrázků. Naše vojenská auta s naší vlaječkou. To byla ohromná věc. Neopakovatelný zážitek. Byl jsem nadšen. Hned bych se k nim přidal. Chodili jsme za vojáky do „naší školy“, kde byli ubytováni po vyklizení německého lazaretu. Půjčovali nám na hraní „automaty“ (samopaly) i pušky, samozřejmě bez nábojů a za dozoru. Když se nakonec loučili, přivezli si ve dvacetilitrových konvích na mléko pivo z pivovaru. Směli jsme také ochutnat pod podmínkou, že to nebudeme povídat doma. Podmínka byla dodržena. Když odjeli, bylo mi po nich pár dnů smutno. Byli to převážně Volynáci. Dospělým říkali důvěrně věci, které nebylo radno říkat hlasitě tehdy ani dlouhou dobu později. Čas od času jsme ve městě potkali někoho v uniformě našich vojsk ze Západu. I v modrých leteckých uniformách. Budili nesmírnou úctu a respekt nás kluků. Málem jsem se stal tehdy militaristou.

tam pěstoval úředník pan Hruška. Také jsem od něho kdysi nějaké rybičky dostal, dlouho nevydržely. Brzy po Osvobození jsem si zase jednou vzpomněl cestou kolem již Okresního národního výboru - ONV (čerstvě vedeného panem Kosičkou ze sousedství) na pana Hrušku a jeho rybičky a zašel se na ně podívat. Rybičky přežily frontové události. Pan Hruška tam nebyl. Na dotaz mi odpověděl někdo z přítomných úředníků (snad pan Vykoukal, tatínek spolužáka Pavla, či někdo jiný), že co by tam pan Hruška jako Němec dělal. Je dávno pryč z úřadu. Byl Němec, nebo „se dal k Němcům“? Někdy jsem to vše nechápal, ale nepřemýšlel o tom. Bylo především „po válce“.

Úžasná možnost kluků seznamovat se s auty a vojenskou technikou. V blízkém okolí opuštěné tanky, obrněné transportéry, děla, nákladní i osobní auta a tak dále. Hráli jsme si alespoň dva roky především na opuštěném pásovém německém transportéru („pásovka“) a větším terénním nákladním autě na nenařaditelných, plných gumových kolech (francouzské výroby) u školní zdi naproti Okresu (zůstala tam ta vozidla po lazaretu?). Možnost vše prolézat, rozmontovávat. Byl jsem varován před vojenskými sanitkami, mohly by být infekční. Ty ale asi všechny odjely, žádná v okolí nebyla. Zneškodněné osobní zbraně, především pušky a samopaly. Přílby, plynové masky. A té nejrozumnější munice, střelného prachu, světlice ... a těch neopatrných zraněných a zabitých lidí ... to by bylo na celou knihu.

Pláckova ulice po výbuchu německého auta s municí.

nec. Takhle jednou zase jdou Němky organizované z práce (či do práce) a mezi nimi vidím tvář známé paní, manželku našeho bývalého pana řídícího a současně oblíbeného třídního učitele Josefa Hrazdíry. Chodíval jsem k nim, poněvadž bydleli ve škole naproti. Jedno mne doučoval, poněvadž jsem byl jednou dlouho nemocen. Netušil jsem, že by mohla být Němkou, nikdy totiž německy nemluvila. To bylo dilema. Pozdravit veřejně před kamarády Němku, být známou paní? Bylo by to vůbec „košer“? Děj probíhal příliš rychle. Přátelsky jsem se tedy na ni usmál

Pro nás děti se děly po Osvobození - „po převratu“, jak se tehdy říkalo ne dost srozumitelné věci. Například námi kluky vážený pan Pluskal, ředitel „Spořitelny města Boskovic“ a aktivní divadelní ochotník dostal 10 roků vězení dle nás kluků pro nic za nic. Jeho syn Dušan chodil s námi do třídy, pak se odstěhovali do Brna. Takových případů bylo více. Již na ně nevzpomínám, asi jsem nikoho dalšího osobně neznal. Jiný případ - čas od času jsem se chodil dívat do „Podatelny“ Okresního úřadu na akvárium s rybičkami, které

Vybavuje se mi při této příležitosti tehdy nějakou výbušninou zabíjící hoch Valtr (rozený asi 1939), syn známého místního dámského kadeřníka. Všichni obdivovali jeho malý žlutý nafukovací americký vojenský letecký záchranný člun pro parašutisty, nazývaný tehdy „dinghi“. Munice se zneškodňovala mimo jiné v pískovém lomu v Doubravách, v místech, kde je dnes Westernové městečko. Jednou byl výbuch tak obrovský, že tlaková vlna vyrazila několik skleněných tabulí v oknech budovy tehdejší ONP i protější školy.

Poslední bombardování Boskovic

Jiří Bušina

Konec války se nezdálo být blízko. Boskovice byly plné ustupujících německých vojsk. Bylo oblačné počasí a na náměstí a v přilehlých ulicích bylo před obchody, zvláště před obchodem firmy Harnach Jan na náměstí č. 31, který vyprodával šatstvo, mnoho lidí. Zpráva o

ní u svého otce, lékaře v Boskovicích

Asi 12 lehce zraněných osob bylo ponecháno v domácím léčení.

Tolik ze strohé zprávy o náletu.

Poslední dva jmenovaní přišli následkem zranění o nohu a měli trvalé následky po celý život. Jediná námi zjištěná zraně-

V sobotu 5. května, jsem osudný den, přišel hned ráno, aby pomohl urovnat řezivo, které jsme dovezli den před tím z pily z Valchova. V době, kdy padly bomby, z toho jedna před obchodem pana Indry, stál v dílně u ponky, na kterém jsem dělal já. V tu dobu jsem v dílně nebyl. Na mém

školu těší. Trochu déle mi trvá, než se dovítím, že jeho tatínek je mnou obdivovaný pan Otoupal, který jezdí s osobním autem na dřevoplyn „Okresní nemocenské pojišťovny v Boskovicích“ (ONP) s tehdejšími jejím panem ředitelem Zlámallem a dalšími pracovníky včetně mého otce. Také jsme se i se syny pana Krále, správce budov ONP rádi s panem Otoupalem svezli. Tomu autu jsme říkali všichni „ledoborec“. Pan Otoupal ho pak po válce koupil a taxikařil s ním. Tak tedy souhlas. Příště si povíme více, spokojeně se rozcházíme - netuším, že navždy.

Nechodí se do školy. Je možno spát déle. Konečně se sestrou vstáváme, jsme oblečení a po snídani. Chystáme se jít běhat ven na dvůr budovy ONP, ve které bydlíme ve druhém patře. Najednou houká siréna. Signál znamenající, že je to vážnější. Maminka chytá šestiletou sestru a utíkáme se schodů do krytu. Jsme v prvním patře, když maminka zakopla a upadla. Vstává, utíkáme dále. V zápětí první rána. Padají bomby, první, druhá, nepočítáme je. Běžíme se schodů dál. Když jsme v přízemí, vchází do domu strýc Svatopluk, otcův bratr. „Kam se to ženete?“ - Je přece poplach. „Vždyť to už spadlo ... je po poplachu.“ Pokračuji tedy na dvůr za klukama. Paní Králová ukazuje v přízemí, jak jim střešina z bomby udělala díru (nebo dvě) velikosti dětské dlaně v okenním skle. Vzápětí nachází dvě kovové střešiny, velikosti asi 1 až 1,5 x 1 cm. Dodnes je vidím v její dlani. V poledne přichází tatínek na oběd. Prý to zabilo několik lidí, snad stojících ve frontě na chleba. Mezi nimi i malého Otoupala. Hruza. Zabilo mi to kamaráda. A jak se těšil do školy... Pak jsme byli na pohřbu. Devět rakví současně. Kdo to provedl? Proč to provedl? Rozpaky. „Das war Krieg“. O několik let později jsme se dověděli v Hrotovicích, že to mohlo být i horší. Rozdíl je také v tom, že tam mají již dávno pamětní desku. V Boskovicích se v květnu 1945 říkalo, že to mohlo 5. května udělat i letadlo rumunské.

Dům obchodníka Indry naproti residenci po náletu 5. května 1945.

náletu, sepsaná místním vedoucím protiletecké obrany v Boskovicích pod č.j. 807/PO uvádí:

Městský rozhlas vyzýval pět minut před tím obyvatelstvo, aby se rozešlo a netvořilo skupiny. V 10.12 bylo slyšet silný hukot motoru a letadla z jihu svrhla 4 bomby. Jedna puma dopadla na hřeben střechy residence, druhá před obchod Richarda Indry (dnes cestovní kancelář K + M - pozn.red.) a 2 pumy dopadly do zahrady domu paní Prchalové v Kobližné ulici (ul. kpt. Jaroše). Pumy dopadly před obchodem R. Indry a na residenci byly asi 40 kg těžké. Na prostranství zůstalo ležet 6 mrtvých a to:

Josef Mifka, nar. 1877, policejní strážník, bytem Boskovice, Bilkova 163,
Anna Součková, choť policejního strážníka, nar. 1924, bytem Boskovice, Prostějovská 539

Božena Žilková, dělnice, naroz. 1924, bytem Okrouhlá

Jan Kusý, dělník, narozen 1903, bytem Boskovice, Zástřízlova 11

Vilém Kupsa, dělník, narozen 1915, bytem Boskovice, Kobližná 4

Jiří Josef Otoupal, dítě, narozen 1938, bytem Boskovice, Kobližná 56

Následkem těžkého zranění zemřel týž den po 13. hodině úředník **Miloš Pokorný**, narozen 1916, bytem Boskovice, Smetanova 293

Dne 6. května zemřeli následkem těžkého zranění

Alois Prchal, narozen 1914, úředník, bytem Boskovice, Vodní 43

Jindřich Sedlák, krejčí, narozen 1874, bytem Boskovice, Plačková 82.

V městské nemocnici se nachází **Emanuel Hájek**, dělník z Boskovic, Ústavní 445, **Antonín Burian** z Chrudichrom a **Josef Dvořáček** z Valchova. Těžce zraněný **Mirek Treu** je v ošetřová-

na Věra Horáková dodnes má pod okem kus střešiny. Rozhovor s ní o náletu jste si mohli přečíst v Boskovicku číslo 11.

Na sobotu 5. května vzpomíná Zdeněk Komárek

Rohový dům naproti residenci, dnes Červený drak byl kdysi Koloniál u Ultmanů. Po odsunu židů měl v tomto domě pan Vlach krejčovství a František Příkrý řezbářskou dílnu. K němu jsem v roce 1943 nastoupil do učení. V Kobližné, dnes ulici kpt. Jaroše, na „Havlinovým“ (průchod do ulice Průchodní) bydleli Kupsovi, kteří tam měli čalounickou dílnu. Jejich syn Vilém byl nasazen na nucené práce do Německa. Odtud se mu podařilo utéci domů a skrýval se u rodičů. Nebyl přihlášen, proto nedostával lístky na potraviny ani tabačenkou. Aby nějakou cigaretu dostal, chodil pomáhat k mistrovi řezat dříví a dělat různé pomocné práce, za což mu mistr vždy nějaké cigarety dal.

místě stál tento Vilém. Střešina, která prorazila oplechované okence, ho zasáhla do hlavy, kterou mu téměř usekla. Jelikož Vilém tam chodil tajně, sousedé o něm nevěděli a byli v domnění, že je v Německu. Když vynášeli tělo bez hlavy, tak mě říkali, že mne již oplakali, neboť si mysleli, že tím mrtvým jsem byl já.

Taková je moje vzpomínka na dobu učení a na konec války.

Zdeněk Boledoucký

Slunné odpoledne, počíná jaro 1945. Jdu (v Boskovicích) z náměstí okolo residence. Osloví mne tam sympatický chlapec a říká mi, že naši tatínci spolu pracují a tak bude se mnou kamarádřit. Zná mne z vyprávění svého tatínka, neví, že jsem již velký. Míni, že už je vlastně také velký, bude mu šest roků a po prázdninách půjde už do první třídy. Velmi se na

Protitankový zátaras na Riegerově ulici.

Rudý prapor na Chlumu

Miroslav Holík

Nad Sebranicemi a Voděradě vypíná se do výše 517 m zalesněný kopec Chlum. Dříve na tomto kopci stával triangulační bod státní nivelace. Byla to vlastně dřevěná rozhledna. Tato se stala koncem protektorátu místem protestu podzemního komunistického hnutí proti nacistům a okupantům. Jednoho dne na této rozhledně visel rudý prapor.

Protektorátní četnictvo začalo na důrazné příkazy gestapa pátrat po pachatelích. Podezření padlo tehdy na dva sebraničské občany - komunisty, Josefa Unčovského a Vincence Voničku. Oběma hrozilo zatčení a těžké tresty. Oba jmenovaní mohou vědět tehdejšímu starostovi obce Václavu Hladilovi, který vyšetřujícím orgánům zaručil, že žádný z obou jmenovaných nemohl prapor na trianglu vyvěsit, neboť oba byli ten den v práci.

Současně se také v ty dny objevily rudé prapory ještě i na tvárně na třídění hadrů ve Skalici nad Svitavou a blízko obce Vísky u Letovic.

Co mi o konci druhé světové války zůstalo

Na konci války mi bylo teprve deset roků. Zaznamenal jsem, co mi po těch letech zůstalo ve vzpomínkách a dále to, co o událostech napsal detailně otec v deníku od 21. dubna do 11. května 1945.

V jeho deníku je uvedeno „odpovídá pravdě, znovu čít XII/75 J. CH.“

Jako kluci jsme se mohli pohybovat volněji než dospělí a navíc jsme nebrali na zřetel obavy z možných následků. Klidně jsme se proto vypravili do zakázaných a hlídáných částí lesa pod hradem v blízkosti vyhlídky, kde byly uschovány strategické barely benzínu. Po dospělých by hlídka pravděpodobně vystřelila, nás děti jen odehnala.

Otec měl na náměstí obchod rádio-elektro a přes veškeré přísné zákazy montoval známým krátké vlny do rádia, které byly přísně zakázány. Na krátkých vlnách vysílala BBC a jejich bum, bum, bum se poslouchalo za tehdy povinně začleněnými okny a nejlépe pod peřinou, aby to nikdo nezvaný neslyšel. Myslím si, že si lidé v okruhu známých všeobecně velmi věřili a nebalí se sdělovat si svoje naděje. Po celou dobu zůstala například utajená socha Masaryka vytesaná v zahradě na Čížovkách. Našly se však i výjimky. Netrvalo to dlouho a přišla k nám do bytu prohlídka SS, dva vojáci a prohledali celý dům. Zastavili se u zamčené skříně a žádali po matce klíče. Otec nebyl doma a protože jako kudrnatý blondák jsem připomněl jednomu z vojáků jeho syna, kterého již dlouho neviděl, zabavil se se mnou a na klíč posléze zapomněl a následně oba odešli. To podle vyprávění rodičů zachránilo otci možná i život, protože měl ve skříní uschovanou pistoli.

Dlouho ve mně utkvěl následující zážitek. Po příchodu Němců byla židovská čtvrť uzavřena a kdo vyšel ven, musel mít na sobě výrazné označení - žlutou šesticípou hvězdou s nápisem JUDE. Šel jsem průchodem a ulicí, nyní kpt. Jaroše směrem ke kinu. Současně pochodovala dolů četa Hitlerjugend, hochů v hnědých slušivých uniformách za zvuku píšťalek a

bubnů. Byli to velmi mladí hoši a vypadali docela spořádaně, dokud se v protisměru neobjevil výše označený žid v obnošeném kabátě. Tolik urážek a posměchu starému schýlenému člověku jsem od té doby neslyšel. Později jsem stejnou melodii a provedení slyšel v Berlíně v bývalé NDR a tato událost se mi znovu v celé své absurdnosti vybavila.

Doma jsme měli každý pro případ nouze sbalený ruksak s nejdůležitějšími věcmi a s jídlem, sušenkami a křížalkami. Těsně před koncem války jsme se s přízní přemístili na několik dní na malou chatu v Radově žlíbku. Bylo nás tam i patnáct a dodnes si nedovedu představit, jak jsme se tam srovnali. Výbuchy se ozývaly z různých stran. V noci se objevili partyzáni a chtěli hlavně noviny do bot. Zbytky německého vojska se paradoxně vyhnuly z obavy před Rusy Boskovicím a vojáci ustupovali na západ právě na protějším břehu chaty přes Radův žlíbek. Ve směru k železničnímu přejezdu ale byly mokřiny a tak zanechávali za sebou všechno, co již nepotřebovali, spoustu zbraní a výstroje, dokonce i kočár, od kterého odpojili jen koně. V potůčku byly odhozené dva „pancrafausty“ a byl zde i odhozený kulomet. Poslední voják, který kulhal a nestačil tempu ostatních, si sedl dole na studnu. Odvážil jsem se k němu sejít. Naše vlastenectví sestávalo také v bojkotu povinné němčiny, ale přesto jsem mu porozuměl, jak proklíná válku a Hitlera. Dal jsem mu něco pojist a on mi věnoval zápalky, kterým se říkalo fosforky a bylo je možno zapálit o podpatek.

Situace nabírala rychlý spád a na obloze přelétaly velké formace letadel. Bombardování se nevyhnulo ani Boskovicím. Z kopce nad chatou jsem pozoroval letadla, která spouštěla bomby. Moje sestra byla doma a tak jsme měli o ni obavy, ale bombička, která spadla přímo za naši zahradu našťastí nevybuchla.

Hned po zprávě o osvobození Boskovic jsme se v podvečer vydali domů. Nadšení nebralo konce. Všude bylo plno válečných vozidel a pozůstatků války. Dru-

hý den jsem se vracel pro věci na chatu, ale tu již mezitím stačil někdo vykrást. Na stole uvnitř ležela záhadná schránka. Přivolaný čs. pyrotechnik tuto přenesl do bezpečné vzdálenosti za chatou, odjístil panty a z úkrytu za chatou zatáhl za provázek k otevření víka. Asi deset minut jsme čekali a potom se pomalu odvážil jít k otevřené schránce. Začal se hlasitě smát a po našem příchodu jsme zjistili, že je uvnitř citra. Až po několika letech nás navštívil pekař z naší ulice a při rozhovoru nám sdělil, že nejvíc lituje ztráty citery z jeho chaty v Lipníkách. Otec ji vyndal ze skříně a předal překvapenému panu Roslůvkovi. Ten nám z radosti nad touto událostí zabrnkal několik melodií.

Věci i zbraně se odevzdávaly do sběrný zřízené v budově základní školy v

vypáleného střelného prachu vykuchaného z dělostřeleckých nábojnic.

Po městě hlídkovali vojáci a domobrana. Můj bratr Jarek, kterému bylo 18 roků, chodil společně s ukrajinským vojákem. Moc bezpečno zase znovu nebylo, protože zbraně nosili i ti, co s nimi neuměli zacházet. Seděl jsem na ohradě, dnes Na vyhlídce 1, když mi těsně kolem hlavy proletěla kulka omylem vystřelená při špatném nabíjení.

Munice se svázela do lomu - dnešní Wild West City - kde měla být zneškodněna. Muselo tam být nahromaděno velké množství výbušnin podle detonace, která se při odstřelu ozvala. K velkému překvapení a naší klukovské radosti ale uvedená detonace většinu munice nezničila, ale vymrštila do značného okolí

bočním vchodu. S bratrem jsme tam přitáhli věci nalezené v blízkosti chaty, mimo jiné i kulomet a vojenské nádoby na jídlo.

Hned vedle školy bylo odstavené nákladní vozidlo, vpředu s pneumatikami a vzadu s pásy. To bylo pro nás eldorádo a prakticky nás nikdo neomezoval v řazení rychlostí a kroucení volantem. Všelijakých vraků i ohořelých bylo všude dost a vzduch byl prosycen vůní oleje, benzínu a

lomu.

Válku prožívali špatně nejen lidé, ale i zvířata. Na stadionu AC Velen byli nahánáni koně. Neměli co žrát. Dřevěná ohrada hřiště byla místy úplně prokousaná.

Nyní k zápiskům otce. Deník obsahuje je 140 stran a uvádím proto jen výpis nejdůležitějších událostí:

21. duben 1945 - sobota

Zaměstnancům v obchodě a dílně jsme dali už ve středu výplatu ještě o týden napřed a dali dovolenou. Vypadalo to tak, že fronta bude za 2 - 3 dny zde. Náměstí bylo plné vozů přistěhovalců z Olomoucka asi ze 60 obcí. Němci tzv. Arabi (z Besarabie - Rumunsku), kterým byly přiděleny selské grunty našich lidí, hlavně tam, kde byli bezdětní manželé, nebo byl majitel, který sám statek neobhospodařoval, nebo kde byly děti dospělé a nezůstaly na statku hospodařit. Majitel pak dle slušnosti nového nabyvatele musel statek opustit a nechat vše se živým i mrtvým inventářem, nebo na statku zůstal a dělal čeledína. Teď, když se pohnula fronta u Opavy, naložili tyto „Besarabci“ na vozy co mohli, třebaže přišli s prázdnými rukama. Jako potahy mají koně, krávy, voly. Zdrželi se v Boskovicích dva dny a teď odjíždějí v 11 hod. dopoledne směrem na Skalici, snad proto, že zde byly výzvědné letouny. Vozy mají kryty plachtami a pod tím spí. Muži v transportu měli pušky i pancéřové pěsti proti tankům. Již zde předtím projížděl jeden transport z Polska, ale ti neměli u vozů vůbec brzdy.

22. duben - neděle

Na věži radnice na ochozu drží službu dva mládenci, kteří pozorují oblohu. Te-

Povoz rumunské armády v Boskovicích na Komenského ulici.

ve vzpomínkách a co si zapsal můj otec

Dušan Chaloupka

lefon, který spojuje strážnici s věží, jsme zařizovali my. Měli přístroje i drát slíbený od německé vojenské správy, která zřízení telefonu nařídila, ale nedodala. Blížila-li se letadla a byla-li už nad Vidní, houkala se výstraha - tři po sobě jdoucí signály trvajících celkem minutu. Byla-li letadla blíže, houkaly se kolísavé tóny. To už stály na rozích ulic hlídky a 3 minuty po odtroubení nesměl být nikdo na ulici.

23. duben - pondělí

Nešel proud, tak dopoledne troubil poplach hasiči.

25. duben - středa

Od Brna je slyšet dunění děl, dnes byl bombardován Adamov a Blansko. Rozbili tam poštu a zadní trakt Ježkovy továrny. Také byl bombardován transport, který střílel na svaz asi 15 letadel ze strojni pušky ve Žďárně. Dnes byl skoro každou hodinu přelet letadel. Viděl jsem dnes říd. učitele Lamaře. Vzali ho asi před rokem a byl v několika koncentracích. Ztratil 50 kg. Byl u Dr. Mareše a snad se zase zmůže. Velký transport vojska jel k Šebetovu.

26. duben - čtvrtek

O půlnoci spadly bomby v blízkosti hřbitova. Vyndali jsme v bytě vnitřní okna, pro případ, že budou vnější vyražena.

27. duben - pátek

Ráno je slyšet detonace z bombardování nebo děl od Černé Hory. Bitva o Berlín má snad rozhodnout o této válce.

28. duben - sobota

Na Bělé shodila letadla bomby na transport Maďarů. Zabilo to koně. Je to druhé bombardování Boskovic a zatím žádná lidská oběť. Elektřina nejde, tak se žádné nálety nehoukají. Na věži jsou hlídky, dva civilisté a jeden hasič

Na chatě máme krystalku. V rádiu hlásili, že mnichovský starosta prohlásil věrnost vůdci. Na Kořenci přepadli partyzáni transport vezoucí zásoby.

29. dubna - neděle

Detonace jsou stále blíže. Asi 50 m nad zemí přeletěla letadla s červenými hvězdami na boku. Jsou to asi výzvědná letadla. Moc lidí v Boskovicích spí už teď ve sklepě. Do sklepů se sneslo také všechno cennější. V Kuničkách a Újezdě jsou těžká děla, kterými se má hájit Svitavské údolí. Rozkvetly třešně a višně. Na chatě se zastavili dva němečtí vojáci. Říkali, že hledají svůj pluk a jdou směrem na Čer-

nou Horu. Ptali se, jak je to s tou kapitulací. Dali jsme jim pít a jídlo. Odešli ale směrem na Bačov. Střelba odpoledne utichla, takže by se mohlo myslet, že je nějaké vyjednávání skutečné.

30. dubna - pondělí

Firma Hanke prodávala nějaké smaltované nádoby bez poukazů. Pokud se nenakoupí na nové listky, tak to má být zabaveno ve prospěch Wermachtu. Také z hospodářského družstva odváží Němci obilí a mák ze skladu. Na květen nedostaneme lístky na maso a tuky. Bylo 1,20 kg, později 1 kg a teď je 65 dkg. Horší je to s botama a šatama.

1. květen - úterý

Od rána to zase bouchá. Po silnici zase jedou transporty k Šebetovu. Z lazaretů již vojáky odvázejí a v Boskovicích zůstane jen obvažovna. Včera jich zemřelo 14, vezli je v pytlích na ten nový hřbitov v Doubravách.

Na každém křížku je jméno a hodnost. Odkud jsou tam ale není. V noci napadl sníh.

Opravdu nevím, jak nás bude soudit budoucí pokolení, že jsme snášeli i vraždění našich nejlepších lidí. Snad to bylo možno jen tím dokonale vybaveným špiclovským systémem. Měli všude svoje lidi, kterým dobře platili, kteří zakládali různé ty „výbory“. Je přímo neuvěřitelné, že člověk 20. století dovedl vymyslet horší mučírny a hromadné vraždy jako středověk.

Dnes zemřel Adolf Hitler.

2. května - středa

Lidé v obchodě nakupují hlavně detektory na krystalové stanice. Na horách je telefonické spojení odříznuto a četnické stanice jsou od partyzánů odzbrojeny. Partyzáni naše četníky jenom odzbrojí, ale nezastřelí, německé někdy zastřelí. Boskovicemi projíždí dvě motorizovaná děla. Mají nahoře strojovou pušku proti letadlům a automatické pistole pro boj zblízka. Do školy už děcka nechodí od podzimu. Učitelé hlídají na věži. Ve školách jsou obvažiště, raněné odvezli dál od fronty. Teď už asi 3 neděle děcka nedostávají ani úkoly domů a neučí se. Nechci je ani do toho nutit, když se stále ozývá dunění děl. A pak nevíme, zda se dočkáme zítřka. Práce stojí, výlohy obchodů jsou zatlučeny prkny.

3. května - čtvrtek

Od Kninice do Boskovic jdou kolony pěších vojáků. Napadlo asi 3 cm sněhu.

4. května - čtvrtek

Pošta nejde již 14 dní. Náměstí se zatlučenými výlohami vypadá divně. Obecní úřad neúraduje, četníci jsou všichni nemocní. Z mlýnů se má přidělit obchodníkům více obilí, aby je neodvezli Němci. Letadla shodila 2 bomby, které nevybuchly.

5. května - sobota

Na dvě letadla vystřelili od nádraží z děla. Letadla se naklonila na křídla a bylo slyšet asi 4 ostré detonace. Dušan a Jarek je viděli z chaty a šli se hned podívat po děvčatech. Byli první mrtví, policajt Mířka, Prchal, Pokorný. Prý bylo 9 zabitých a asi 12 raněných. Praha přestala vysílat. Ani Donau, která byla u nás nejsilnější stanicí postavená mezi Prostějovem a Kroměříží, nevysílá. Praha začala později.

Poničený tank na poli u Svitávky.

Rumunská armáda odcházející z Boskovic po Komenského ulici.

Regulovčice Rudé armády na Komenského ulici v Boskovicích.

Likvidace německé munice v pískovcovém lomu v Doubravách.

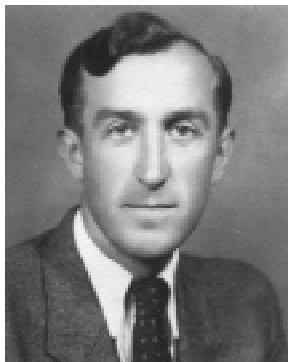
Revoluční národní výbor Boskovice 8. května 1945

Karel Kovařík
předseda revol. nár. výboru

Alois Řehořek
tajemník revol. nár. výboru

Hynek Dokoupil

Alois Bušina

Karel Charvát

Karel Flok

Rudolf Bubla

Josef Valter

Josef Veselý

Jindřich Čech

Ervín Binar

František Minařík

Karel Živný

František Příkryl

Karel Kosička
předseda revolučního ONV

Dalšími členy revolučního národního výboru byli: Stanislav Loukota, František Fabián, Antonín Navrátil, František Procházka, Vincenc Dostál, Rudolf Vlach a František Janků. Jejich fotografie nemáme k dispozici a budeme vděční, pokud nám je poskytnete.

Členy revolučního Okresního národního výboru byli vedle Karla Kosičky i Antonín Sychra, Lubomír Pelikán, Josef Macháček, Miroslav Mazal, Karel Kovařík, Josef Dřímalka, Josef Dudek, Josef Scheiner, N. Bodlák, Novák a další.

Předání správy města

Dne 10. července 1945 byla ukončena přítomnost Rudé armády v Boskovicích. O předání města do správy revolučního národního výboru byl sepsán následující zápis:

Já, níže podepsaný vojenský velitel města Boskovice, kapitán M. Z. Boltunov, v přítomnosti pomocného vojenského velitele nadporučíka V. F. Volodina, předsedy okresního národního výboru města Boskovice profesora Vojtěcha, předsedy místního národního výboru Karla Kovaříka, jsem toho dne, to je 10. července 1945 předal závazky vojenského velitele předsedovi místního národního výboru v Boskovicích,

panu Karlu Kovaříkovi. Rovněž jsem předal všechny majetek nacházející se na velitelství.

Ze strany předsedů obou výborů, ani ze strany obyvatel okresu nebyly na vojenské velitelství žádné požadavky ani stížnosti.

Tento úřední spis byl proveden ve dvou exemplářích. Jeden byl předán MNV, druhý dostal vojenský velitel.

Ervin Binar
František Minařík
Karel Živný

